

საქართველოში ბუღალტრული აღრიცხვა- კონტროლის მექანიზმების სრულყოფისა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების მართვის სისტემის ჰარმონიზაციის მნიშვნელოვანი ასპექტები

გიორგი სულაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ანზორ აბრალავა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

ნინო ფაილოძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

იასა მურვანიძე

შავი ზღვის უნივერსიტეტის ასისტენტ პროფესორი

აბსტრაქტი

ტრანსნაციონალური კორპორაციების ფუნქციონირება მოითხოვს შესაბამის ჰარმონიზაციას იმ ქვეყნის ეკონომიკურ სტრუქტურასთან და ინფრასტრუქტურასთან, სადაც ისინი აწარმოებენ თავიანთ საქმიანობას. ერთ-ერთი ასეთი მნიშვნელოვანი სეგმენტია ბუღალტრული აღრიცხვა და კონტროლი, მისი პერმანენტული სრულყოფა, ინტეგრაციისა და თავსებადობასთან დაკავშირებული საკითხების საფუძვლიანად გააზრება. აღნიშნული ეს ორი მიმართულება მოითხოვს ჰარმონიზაციის პროცესის წარმართვას, როგორც ფუნქციონალური, ისე სტანდარტიზაციის კუთხით.

ნაშრომის მიზანია წარმოების ტრანსნაციონალური ბაზიდან დაკავშირებული თავისებურებების, ტე-

ნდენციების, კანონზომიერების დადგენა და მასთან დაკავშირებული წინააღმდეგობების გამოვლენა; ტრანსნაციონალური კორპორაციათა ამოცანების რეალიზაციის, წარმოების განლაგებისა და საკუთრების უფლებათა თავისებურებების საკითხების კვლევა. ასევე მნიშვნელოვანია ბუღალტრული აღრიცხვისა და კონტროლის მეთოდის სრულყოფის ისეთი გზების გამოხატვა, რომლის დანერგვით ობიექტიურად შეფასდება საწარმოს ფინანსური მდგომარეობა და გააქტიურდება კონტროლი, რომელიც პირდაპირ კავშირშია გამართულ ბუღალტრულ აღრიცხვასთან დანესებულების მიზნების მისაღწევად და ამოცანების შესასრულებლად.

საკვანძო სიტყვები: ბუღალტრული აღრიცხვა, გლობალური პრობლემები, ტრანსნაციონალური კორპორაციები, ფინანსური მდგომარეობა.

IMPORTANT ASPECTS OF IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL MECHANISMS IN GEORGIA AND HARMONIZING THE MANAGEMENT SYSTEM OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS

Giorgi Sulashvili

Associate Professor of Georgian Technical University

Anzor Abralava

Professor of Georgian Technical University

Nino Pailodze

Professor of Georgian Technical University

Iasha Murvanidze

Assistant Professor of Black Sea International University

SUMMARY

The functioning of transnational corporations requires correspondence with the economic structure and infrastructure within the operated country. Important segment is accounting and control, with deep understanding issues of continuous improvement, integration and compatibility.

These directions require a harmonization, in terms of functionality and standardization.

The aim of the paper is to identify the peculiarities, tendencies, regularities related to the transnationalization of production and to identify the contradictions related to it; A study of the peculiarities of the realization of the transnational corporations, the peculiarities of the production layout and the peculiarities of the property rights. The aim of the paper is to find ways to improve the accounting and control methodology, the introduction of which will objectively assess the financial condition of the enterprise and activate the control, which is directly related to proper and proper accounting to achieve the goals and objectives of the institution.

Keywords: Accounting, global problems, transnational corporations, financial condition.

შესავალი

საბაზრო ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პრინციპების ადაპტირებასთან დაკავშირებული ბუღალტრული აღრიცხვისა და კონტროლის სისტემის სრულყოფა ადმინისტრირების აქტუალური საკითხებია, რასაც განაპირობებს თანამედროვე გლობალურ მსოფლიოში ტრანსნაციონალური კორპორაციების (ტნკ) საქმიანობის გააქტიურება, გლობალიზაციის შეუქცევადი და წინააღმდეგობრივი ხასიათი.

ბუღალტრული აღრიცხვისა და კონტროლის სისტემის სრულყოფის აუცილებლობა ერთერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია საქართველოსათვის, და ზოგადად გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის.

ტრანსნაციონალური კორპორაციების (ტნკ) ფენომენის შესწავლა პოლიტიკური და ეკონომიკური მეცნიერებების ერთ-ერთი საყურადღებო პრობლემაა. მსოფლიო ეკონომიკაში თითქმის არ არსებობს მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც შეიძლება მოხდეს ტნკ-ის მონაწილეობის გარეშე. ისინი გამოდიან ძირითად ინსტიტუტებად, რომლებიც აყალიბებენ თანამედროვე და მომავალი მსოფლიოს სახეს, ღებულობენ პირდაპირ და საფუძვლიან მონაწილეობას, როგორც გლობალურ, ისე ცალკეული ქვეყნების პოლიტიკურ და ეკონომიკურ პროცესებში.

ტრანსნაციონალური კორპორაციების მნიშვნელობა და წარმოების გლობალიზაცია საყოველთაოდ აღიარებული ფაქტია. მსოფლიო ეკონომიკაში ტნკ გახდა ცენტრალური ფაქტორი. იგი არის ეკონომიკური ზრდის მამოძრავებელი ძალა. განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკურ და სოციალურ კეთილდღეობაზე მათი გავლენა უაღრესად მნიშვნელოვანია.

ტნკ-ებმა მსოფლიო ეკონომიკა გარდაქმნა საერთაშორისო წარმოებად, რომელიც უზრუნველყოფს წარმოების განვითარებას მისი ყველა მიმართულებით: ტექნიკური დონე და პროდუქციის ხარისხი, წარმოების ეფექტიანობა, მენეჯმენტის ფორმის სრულყოფა, წარმოების მართვა. ფლობენ დიდ სამეცნიერო-საწარმოო და საბაზრო პოტენციალს, რომლითაც უზრუნველყოფენ განვითარების მაღალ დინამიკას.

მართვის ყველა დონეზე კონტროლის მეშვეობით ხორციელდება ობიექტის ფუნქციონირების პროცესისა და მასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების შესაბამისობის შემოწმება, რომელიც მისაღებია კონტროლის ყველა სუბიექტისათვის, მათი ინტერესებისა და საქმიანობის მასშტაბების მიუხედავად.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოში ბოლო წლებში სახელმწიფო ფინანსურ კონტროლთან დაკავშირებით მოხდა ძირეული ცვლილებები, შეიცვალა მისი სტრუქტურული და ორგანიზაციული სახე, რამაც საბიუჯეტო სისტემაში დღის წესრიგში დააყენა ბიუჯეტის შესრულების პროცესში კონტროლის ახალი მეთოდების გამოყენების აუცილებლობა. გამოიკვეთა საქართველოს კორპორაციების (საწარმოების) მართვის მექანიზმში ბუღალტრული აღრიცხვისა და კონტროლის საუკეთესო

მსოფლიო პრაქტიკის ადაპტირება-დამკვიდრებასთან დაკავშირებული პრობლემები, რომელიც ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა ნორმალური ფუნქციონირების რეგულირებას, საკუთრების ყველა ფორმის კანონიერებასა და რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის დაცვას უზრუნველყოფს.

მსოფლიო ვითარდება ერთიანი სისტემის ჩარჩოებში, რომელსაც აქვს საკუთარი ლოგიკა და დინამიკა. მისი უმთავრესი თვისებაა ტრანსნაციონალური სტრუქტურებისა და ეროვნული ეკონომიკური სივრცეების არსებობა. გლობალური ეკონომიკის ფორმირებადი ერთიანი სისტემა წარმოადგენს არა მხოლოდ ეროვნული მეურნეობების და ტნკ-ს ჯამს, არამედ თვითორგანიზებად სისტემას, რომელიც წარმოიქმნება ეროვნული სახელმწიფოების და ტნკ-ს ურთიერთობების ერთობლიობით. ტრანსნაციონალიზაციის დაჩქარებული პროცესები არ ანადგურებენ ეროვნულ ეკონომიკებს, თუმცა ხელს უწყობენ მათ ტრანსფორმაციას და გარდაქმნას. ძლიერდება ფასწარმოქმნის, მოხმარების, ტექნიკის, ინფორმაციის, კულტურის, ცხოვრების წესის და იდეების „პლანეტარული“ სისტემის ფორმირების ტენდენციები.

იმ შემთხვევებში, როდესაც ტრანსნაციონალური კაპიტალის ინტერესები ობიექტურად ემთხვევა გარკვეული სახელმწიფოების ინტერესებს, მას შეუძლია უზრუნველყოს ისინი მნიშვნელოვანი უპირატესობით საერთაშორისო ეკონომიკური კონკურენციის პირობებში. ამავე დროს, ნებისმიერი სახელმწიფო უნდა ითვალისწინებდეს შესაძლო კონფლიქტებს თავიანთი ეკონომიკური პოლიტიკის ამოცანებსა და ეროვნული და უცხოური ტრანსნაციონალური კორპორაციების სტრატეგიებს შორის, რომლებიც შეიძლება არ ემთხვეოდეს ზოგიერთი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ პრიორიტეტებს.

საბაზრო იდეოლოგია ეკონომიკაში უნდა შეიცვალოს სახელმწიფოს გაბედული მონაწილეობის პარადიგმით. გლობალური ფინანსური კრიზისების წარმოშობა ინვესტარებული პარადიგმის მკვეთრ ცვლილებას. ამჟამად დღის წესრიგში აქტუალურად დგას კორპორატიული მართვის ახალ შეხედულებათა ერთობლიობის შექმნის ამოცანა, რომელშიც კომპანიების მოგების მაქსიმიზაცია და მენეჯერთა აქტივობა გადაინაცვლებს გრძელვადიანი სტრატეგიული ამოცანების გადწყვეტაზე, რომელსაც მიეძღვნება მმართველთა სტიმულირების მექანიზმი. ახალ პარადიგმაში ასევე აისახება პასუხისმგებლობა დანაკარგებზე, რომლებიც კომპანიებმა მენეჯერთა მხრიდან შეიძლება განიცადონ რისკიანი ოპერაციების განხორციელების გამო.

ქვეყანის მაკროეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტაში მნიშვნელოვანია ბუღალტრული აღრიცხვის და კონტროლის როლი. მის სრულყოფას შეუძლია მნიშვნელოვანი ფუნქცია შეასრულოს ეკონომიკის განვითარების სტიმულირებისათვის და ფინანსური ანგარიშგების სანდოობისა და საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვის მექანიზმების მიმართ საზოგადოების ნდობის ამაღლებაში. აღნიშნული განაპირობებს ქვეყანაში სოციალურ-ეკონომიკურ ურთიერთობათა ფუნ-

ქციონირების რეგულირებას, რესურსების გამოყენების ფექტიანობის დაცვას.

დასკვნა

თანამედროვე გლობალიზაციის პროცესში ტნკ-ების მნიშვნელობის, მათი თავისებურებების, წარმოქმნის თეორიული საფუძვლების, არსისა და ტიპოლოგიის განხილვის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ:

1. თანამედროვე მსოფლიო ვითარდება ერთიანი სისტემის ჩარჩოებში, რომელსაც აქვს საკუთარი ლოგიკა და დინამიკა. მისი უმთავრესი თვისებაა ტრანსნაციონალური სტრუქტურების და ნაციონალური ეკონომიკური სივრცეების არსებობა.

2. გლობალური ეკონომიკის ფორმირებადი ერთიანი სისტემა წარმოადგენს არა მხოლოდ ნაციონალური მეურნეობების და ტნკ-ს ჯამს, არამედ თვითორგანიზებად (გარკვეულ დონეზე) სისტემას, რომელიც წარმოიქმნება ნაციონალური სახელმწიფოების და ტნკ-ს ურთიერთობების ერთობლიობით.

3. ტრანსნაციონალიზაციის დაჩქარებული პროცესები არ ანადგურებენ ნაციონალურ ეკონომიკებს, თუმცა ხელს უწყობენ მათ ტრანსფორმაციას და გარდაქმნას. ძლიერდება ფასწროქმნის, მოხმარების, ტექნიკის, ინფორმაციის, კულტურის, ცხოვრების წესის და იდეების „პლანეტარული“ სისტემის ფორმირების ტენდენციები.

4. გლობალური განვითარების ლოგიკა მოითხოვს ტრანსნაციონალური კორპორაციების მართვის მექანიზმებისა და ეროვნული საბუღალტრო აღრიცხვა-კონტროლის სისტემის ჰარმონიზაციას.

კვლევა განხორციელდა შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით [SP-2-21-162].

გამოყენებული ლიტერატურა

1. აბრალავა ა. ეროვნული ეკონომიკა და გლობალიზაცია. მონოგრაფია. თბ. 2005;
2. ბარათაშვილი ე., ზარანდია ჯ. საქართველოს რეგიონული განვითარების ეკონომიკა. თბ., 2007;
3. მანველიძე ი. ტრანსნაციონალური კომპანიები ამიერკავკასიის ქვეყნების ეკონომიკასა და პოლიტიკაში, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბილისი, 2009;
4. ოთინაშვილი რ. ეროვნული უსაფრთხოება. ანალიზის ანტიკრიმინალური ასპექტები. თბ., 2005;
5. სულაშვილი გ., აბრალავა ა., ფაილოძე ნ. კომპანიის მართვის ცენტრალიზაცია, სამეცნიერო ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“ XXI საუკუნის აქტუალური პრობლემები, #6(10) 2010;
6. ლიპარტია ზ. ბიზნესის ანალიზი და განვითარების პროგნოზირება, თბილისი 2019 წ.;
7. Шагури С.В., Шимко П.Д. Экономика транснационального предприятия, Санкт-Петербург, 2008. С.16;
8. Grazia Letto-Gillies, Transnational Corporation and International Production, Published by Edward Elgar Publishing Limited Glensanda House. Massachusetts, 2005. P.6;
9. http://br.geostat.ge/register_geo/index.php?action=report_30&lang=ka&search10=25-09-2015;
10. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/64/biznes-registri>.